

„Горан Бабић човјек је на своју руку. Док су други наши пјесници и писци деведесетих ишли у прогонства у складу с тим како су им звучала имена и презимена, једини је Бабић у прогонству завршио искључиво вођен својим увјерењима. То је нешто према чему ваља имати поштовања. Али од тога много је важнији његов големи пјеснички и приповједачки талент. Ова књига, овај од фрагмената и од докумената начињен аутобиографски роман, слика је раскоши тог његовог дара. За публику која се сјећа југославенских времена, *Видно поље* бит ће подсјетник на један заједнички одживљени живот. Онима који се тих времена не сјећају, *Видно поље* бит ће неочекивана а величанствена демонстрација љепоте и моћи матерњег језика. Горан Бабић велики је писац, предивна луда глава свих наших књижевности и оне јединствене, само његове, југославенске књижевности.“ **Миљенко Јерговић**

„Сачињен у техници монтаже различитих текстуалних, и не само текстуалних, жанрова, *Видно поље* је истовремено роман једног живота и роман једне епохе. Без наслањања на помодне моделе аутофикције, не угледајући се ни на кога, Бабић је написао роман у ком се читав један живот одразио у литератури, својеврстан резиме једног живота и стотину у том животу исписаних књига. Неки писци измишљају ликове кроз чије животе се прелама историја, а Бабић није имао потребу да такав лик измишља пошто је такав живот сам живео. Удес то зна тако наметнути правим песницима. Горан Бабић се родио четири године након смрти Валтера Бењамина, а сада је написао роман какав би Бењамин могао написати да је поживео, роман који представља ону врсту књиге о каквој је Бењамин сањао.“ **Мухарем Баздуљ**

„Аутобиографија, породична сага, лични политички манифест, аутопоетика, историја епохе – све су то по себи самостални, а међусобно зависни елементи *Видног поља* Горана Бабића, које бисмо радо схватили као документарно сведочење кад нас у својој целини не би толико асоцијирали на романескну композицију где лично далеко надилази оквире индивидуалног. Бабић смело распоређује кратке аутономне целине – прозне фрагменте о породичној историји, сећања о доживљеном и доживљенима, сопствену поезију, фотографије живих и оних не више живих, описе предмета из прошлости, већином изгубљених, приватна писма, административне и архивске списе... – у јединствен приказ, у 'слике са изложбе' која нам предочава један временски широк, а социјално-политички интензиван, драматичан историјски контекст.

Књига речитог наслова, која говори о животу, уметности и политици, ношена је добро очуваним идеалима, трезвена у погледу њиховог опстанка у оквиру људске заједнице, местимично љутита, нигде горка, и често окрепљујуће духовита.“ **Дринка Гојковић**

„За Горана Бабића у Хрватској се не зна. Ни у Србији, истина, он није особито чувен, али за то нитко није крив. У Хрватској, с друге стране, одакле је пјеснику ћаћа, гдје је он рођен, поживио готово пола вијека и објавио гомилу књига, Бабић и његово дјело плански су искоријењени. Повјесничари књижевности га не спомињу, а антологичари га заобилазе јер је политичком одлуком, одлуком која нигдје никад није записана, али због тога није била мање неумољива и окрутна, на издајицу нашег народа од хиљаду деветсто деведесете спустила тишина. И у тој тишини неће се чути ни за ову књигу, а требало би. Након што су нас најсрчанији патриоти на сваки могући начин уништили, ваља прочитати *Видно поље* Горана Бабића да би се схватиле двије ствари. Под један, да је издаја често једини избор часног човјека и, под два, да су издајници наши најбољи писци.“ **Анте Томић**

„Горан Бабић, један од највећих песника ових наших простора, књижевник, есејиста, страсни полемичар, сценариста, аутор документарних филмова, кроз цео свој живот испишује својеврсни хипертекст са многобројним линковима, непредвидљиви ризом, стварајући посебан безграничан стваралачки простор много година пре појаве интернета и виртуелне глобалне мреже. Данашње генерације млађих књижевних стваралаца имају *Фејсбук* и *Интаграм*, Бабићева генерација је имала Југославију као земљу слободе, откривања новог у уметности и књижевности. Од своје књиге *Лалот и друге листине из љетописа* (1969) до данас овај мајстор кратког текста, есеја, цртица, записује своја запажања о уметности, друштву, свету, свакодневним појавама, сусретима са људима. *Видно поље* је узбудљив наратив, изложба фотографија, хипертекстуални роман, збирка кратких прича из живота чији су јунаци чланови Бабићеве уже и шире породице, пријатељи, књижевници, политичари, саборци... Интензиван живот од ране младости до зрелих година обухвата простор од Мостара и Опузена до Загреба, Ријеке, Београда и Крања. Не, то није конзервирана југоносталгија, него отворено дело, текст будућности и залог за борбе надолазећих књижевних генерација. Сличне књижевне поступке обликовања текста можемо, на пример, пронаћи у Бабићевој давно објављеној *Матичној књизи*, у књигама *Mixedmedia* Боре Ћосића, *Стругање маште* или *Простак у ноћи* Вујице Решина Туцића, или пак у књизи песама *Фотобиографија* суботичког неоавангардисте Славка Матковић. *Видно поље* је пример узбудљиве и динамичне књиге 21. века.“

Синиша Туцић

Торан Бабути
Визно поње

Copyright © 2022, Горан Бабић

Copyright © овог издања 2022, ЛАГУНА

Mojoj Maćenki,
bez koje oboi sunca
Ne su suno

Пси чекају да умре сѝари коњ, а он им казује да игу својим кућама на шѝо му они одвраћају како ни код куће немају шѝа да раде.

Вук Стефановић Караѝић

На звук Интернационале и на сѝих Устајте, презрени на свијету моја се кожа осѝе жмарцима, а на Vandiera rossa ѝушѝам сузу.

Дубравка Угрешић
„Носталгија“, *Пешчаник*, 6. 11. 2012.
(есеј претходно објављен у америчком часопису *Салмаѝунди*)

Питао ме једном генерал Ивица Куоч, друг мојих родитеља још из ратних дана, зашто сам дошао у Београд.

Питао ме човјек, Сплићанин, који у Београду живи педесетак година, малтене пола вијека, пита ме онај који је, као комесар, на Вицка Крстуловића, команданта, водио Далматинце у славној бици на Сутјесци.

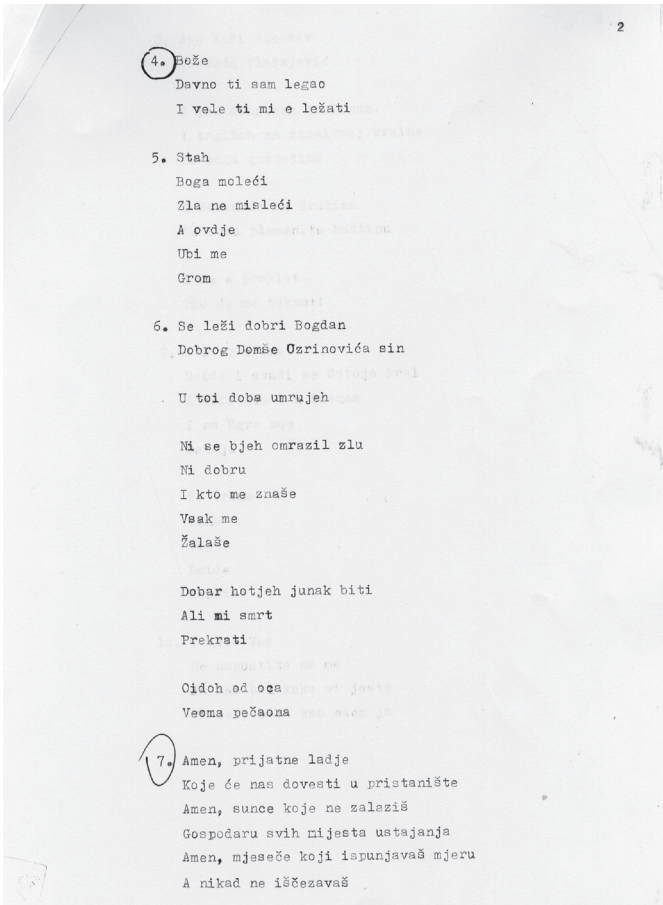
Ти знаш, Ивице – рекох му – да сам ја писац, а писцу је (да би био то што јест) неопходна несрећа. А гдје има више несреће него у Београду под санкцијама и бомбама?

Видио сам да је изненађен и да не наставља с питањима.

С времена на вријеме обиђем зид, ограду гробља на Сјеверном булевару у Београду, у којој је урна с његовим пепелом. Одшутим неко вријеме, а он ме ништа не пита.

Стећци

Као уводна илустрација далеког поријекла славенског елемента у брдима која су крила тај живаљ од најезди са мора (Млечани, Османлије итд.) може послужити низ написа са стећака (видјети Шидакову књигу о богумилима, књигу Нусрета Идризовића *Коло њајних знакова* или *Камени сјавач* Мака Диздара).

Кућице за птице

* * *

Овако је, мора бити, изгледала кућа Гезе Брајдера (Breider) у Кечкемету, у Мађарској, двадесетих година двадесетог стољећа, из које је он, заједно са својом женом Аном и малом Лилицом, побјегао испред Хортијеваца након што је његов војсковођа Бела Кун поражен.

* * *

Овако је, некако, изгледала кућа Бошка Бабића, велепосједника на Сливну Равноме поврх Опузена, у делти Неретве, из које је у доба усташке власти у дубокој старости морао у прогонство, а све због једне партизанске пушке на којој је било угравирано име његова сина Мате.

* * *

Овако, само у сну, изгледа кућа на Разгледу, у Шестинама у Загребу, из које је Младенка Дурас након Туђманове побједи понијела малу Машу да би је на београдској железничкој станици концем сијечња 1991. године једне вечери предала у руке њеног оца. Маша је била беба, нешто већа од ове кућице.

* * *

Овако кажу да је изгледала кућа на Врачару, у Београду, уочи наиласка хитлероваца, из које су нацисти одвели Ану на Сајмиште, а Гезу на Бањицу и потом на гробље у Јајинце да их не врате никад више.

* * *

Овако је, ваљда, изгледала кућа у Вису, на Вису, у којој је Лилика родила Горана 1944. године, кад ниједан Вишанин није био у Вису јер су сви били у Африци, па тако испада (а и књиге тврде) да се мали Бабић уопће није родио. Ни тамо ни другдје. Свједоци, међутим, лажу. Умјетност не лаже.

* * *

Овако је изгледала кућа у Подградини, ниже Опузена, у којој је нона Луција чувала унука прве двије године. Испред куће је текла зелена Неретва, у коју је дјечак гледао с висока јер га је дјед Бошко носио на раменима.

* * *

Овако је отприлике изгледала барака 34-б у Улици брза, у Ретковцу, на периферији Загреба, гдје су одрасли Наташа и Никола, о чему говори пјесма из већ далеке 1979. године.

* * *

Овако, мање-више, изгледа кућица на Дорћолу, у Београду, у којој живе Маша и Нуша са својим родитељима. Можда ће једнога дана живјети и у бољим, луксузнијим зградама, али ће се само ове сјећати читавог свог живота.

2002–2003.

Сливно Равно

Сливно Равно, село поврх Опузена и Неретве, опћина Метковић, јужна Хрватска тј. Далмација (предмети из те пустоши – пегла на жар, машице, петролејска лампа, фотос дједове рушевине уз коју је била чатрња са змијом). Ако се некако домогнемо, не би згорега можда била ни фотографија сеоског гробља у којему су покопани нона Луција, дјед Бошко и дундо Никола. Иначе, мој отац је нашао у требињском црквеном архиву записе према којима су се Бабићи у Сливно склонили бјежећи прије четири стотине и више година пред Турцима из села Пећина у Поповом пољу у источној Херцеговини. У том су селу тада наводно живјеле свега четири породице: Вучићевићи, Вулетићи, Вучићи и Бабићи. Не зна се јесу ли били православци или католици, али то тада, у давна времена, и није било најважније. Лозинка је гласила – крст и некрст.

Банаћани

Дошла је старост по своје јер се једва сјећам шта сам причао Раши Попову и Раши Путнику у паузи шаховског турнира у организацији славног клуба Љубе Ршума у Београду, кад сам им казао да је прајед Хенрик Брајдер далеке 1894. године уписивао свог сина (мог дједа) Гезу у први разред основне школе у Кикинди у Банату, о чему тамошњи архив чува одговарајуће свједочанство.

Сјећам се, међутим, врло добро како су обојица у исти час гракнули – српску или мађарску школу, и како су одахнули кад сам рекао – српску. Не сјећам се, додуше, јер старост чини своје, гдје сам и кад то забиљежио,

а важно ми је као доказ да нису у праву они злочести Банаћани који тврде да су њихове везе са Банатом старије од мојих.

Документарни филмови

Документарни филмови које сам радио углавном у Београду могу бити распоређени по три на свакој етажи, нпр. у приземљу Јасеновац, Загреб и Мостар, на првом спрату Црвенко, Навон и Ета Најфелд, те на крају Олга Миковић, *Наша сивар* (режирао Љубиша Ристић) и *Чело и жељезо*.

Уз филмове (или наизмјенце) могу се пуштати ТВ интервјуи (Ненад Милошевић – ТВ РТС, Миле Перић – ТВ Ваљево, Драган Марковина – ТВ Сарајево).

Рибље око * Људолов

Душан Вукотић Вуд, једини наш оскаревац и душа загревачке школе цртаног филма, радећи на цртежима за књигу пјесама *Како се учи љубав*, запазио је пјесму Људолов из збирке *Сирашна дјеца* и тако је настала подлога за цртани филм *Рибље око* (режија Јошко Марушић). Ево пјесме, а филм се може видјети на *Јуџјубу*.

Људолов

Кад су једне ноћи хладне
рибари пошли у риболов,
рибе су изашле из мора гладне
и пошле у људолов.

Понијеле су удице и мреже,
разапеле ужад поврх кућа,
у којима дјеца уснула сад леже
у постељи од сна што је врућа.

Кроз окно вири рибља глава,
на мјесечини крљушт блиста,
појела је дијете које спава,
као да је црв ил' глиста.

У граду више никог нема,
тек рибе плове улицама,
скриле су се гдје је сјена,
с великим удицама.

Ту чекају сад рибаре
на повратку из риболова,
ухватит ће их на палангаре
што падају са крова.

Тако ће рибе појести људе,
у њиховом граду једне ноћи
и никад више, док свијета буде,
у град тај нитко неће доћи.

Почетак Другог свјетског рата

Као загонетни експонат засебно мјесто заслужује мала поштанска вага из поштанског уреда дједа Бошка на Сливну Равноме. Она казује да је дјед био у вријеме краља Александра државни службеник (дакле унитариста у Далмацији), који је послао сина на студије медицине у Београд, гдје ће овај упознати Ливију – Лилику – Лили Брајдер, колегицу с факултета и из СКОЈ-а, иначе моју мајку. У рату, који ће убрзо по њиховом вјенчању избити, Хитлер ће (и његова војска) убити 56 мајчиних јеврејских рођака.

Предстојећи рат илустрира говор непознатог каплара регрутима југославенске војске. Ово треба публици да представи неки глумац. Говор се можда поновио педесет година касније.

Командир:

Наши сусједи Талијани, е то су једне курве. Они, јебо им пас матер, доје се ратовања, а хоће да добију земљу без крви... Они, фукаре једне, кажу да имају право на Далмацију. Јесте, добиће курац. Јел тако?!

Слушајмо! Ми живимо у озбиљном добу и сваки од вас знаде зашто сте ту. Сви сте скоро старији и ожењени људи, ви читате новине, јел тако?! Ако вам се пружи рат, јебо га отац, ми ћемо га прихватити и ратовати. У том случају, јебо му пас матер, морали би' ми да примимо борбу па макар сви изгинули. То би било за нас часно, јел тако?!

Друго: ми јужни Словени били смо и јесмо најбољи војници Европе. Јел тако?! Дабоме да је тако и тако треба да буде.

Друго: Мусолини је доста учинио за Италију. Он је много дао Талијанима, али их никада неће начинити храбрима. Макар им курац дао, неће моћи да им да срце јуначко. Јел тако? Јел вам јасно? Е, друго кажу Талијани. Они веле: „Код нас је све моторизовано. Наши су митраљеви *Фијаџи*, наши су тенкови *Фијаџи*, наши су авиони *Фијаџи*“, и шта ја све знам – у пичку материну. Знамо ми то, али је у њих и срце *Фијаџи*, јебо их свети Јероним на небу. Само има једно, и они нас не знају, пичка им матерна. Јел тако? Дабоме да је тако и тако треба да буде.

Друго: неће нам буду куратори да гарантују наше границе, пизда им матерна. Талијани и ко зна који још курци: Немци, Енглези, Французи, Јапанци, Кинези и други, па чак и Друштво народа. Е, а шта се нас тичу њихове гаранције, пизда им матерна. Знамо ми шта су гаранције. Јеба им пас матер гаранцијску и курварску. Друго: сви знате да се наша војска најбоље храни. Јел тако? Е кад је тако, онда храна треба да буде још сто пута боља. Имамо куваре, јебо им пас матер, још и не ваљају. Па добро, гдје су ти кувари? Јебо им пас матер, свима одреда. Дежурни, дедер зовни ми те куваре, пизда им матерна. Па добро, кувари, јебо вас свети Јероним на небу, послат ћу вас све да терате митраљевице у дрда, у пизду материну, па да видимо да ли ће храна бити боља!... Јебо вам пас матер куварску. Јел тако?

Кувар Требац (*јавља се*):

Али, господине капетан, из гриза се не море.

Командир:

Куш бре, ништа те нисам питао. Марш у пизду материну, јебо ти пас матер куварску. Кад те распиздим, претворићу те одмах у митраљез...

Друго: гдје је онај кога су убиле гађе? Ах, ту је. Е баш тебе ћу послати на Талијане, јебо те митрополит. И ти си ми курчев војник. Убиле те гађе!? Слушај само! Што се смијеш? Сви ви знате да има и других, којима се хоће наша земља, пизда им материна. Ено горе оне циганске курве, кажу да им припада Срем, Банат и Барања. Па добро, пизда им материна татарска, што не дођу и узму пола Словеније, Хрватске, јебали их њихови грофови, јебо им пас матер и њима и Хортију и Телекију и грофицу Марицу!

Друго: јел ви идете онако преко ноћи у Ормож? Знам ја вас добро. Све ја знам. Видите, то не сме да буде. У нас постоји преки суд па ту нема више шале. Одмах те стрељају. Ево овако. Иде ти командир негдје тако у пизду материну, војници што ја знам где – јебо их бог ионако ништа не ваљају, поднаредници седе у кафани, а ви? – у Ормож?! Па ти сад дођу Талијани, пизда им материна. Како би све то изгледало? И како би нас они фино удесили... Мајку им жицарошку! Па то не сме да буде! Јел вам јасно? Не може то тако код нас да буде, како је то било код Чеха. А јок... Ето, и то су курве које се уопште не боре, него само полагају оружје. Кукавице, јебо им пас матер и њима. Па ето и Пољаци, јебо их свети Јероним, борили се... борили, а њихова господа министри – ту у авијон, беже курве авијоном право за Париз. Ништа мање, у пизду материну, да тамо тобоже владају, али само коме, пичка им материна. У нас не сме тако да буде и не може тако да буде. Наравно! Није све то што сам вам казао. Има, сви ви знате, па ви сте паметни људи, јебо их бог отац. „То је наше“, па добро, сад пичка им материна што је онда наше?! Пизда им материна. Па шта ми плаћамо толики порез кад је све туђе?! Јел тако. Јел вам јасно?

Е дабоме да јесте, јер другачије не може и не сме да буде! Наравно! А сад! Водник... дај људима вољно.

Тона злата

Не знам како су се звала она двојица чланова управе загребачке жидовске опћине што су 1941. године с усташама постигла договор познат као „тона злата у замјену за живот“.

Ствар је, наиме, стајала овако јер ју је смислио очито неки лукавији и лакомији сатник, бојник, ројник и у сваком погледу чимбеник. Жидови ће, споразум каже, сакупити у року од петнаестак дана по својим домовима тону злата, а власт ће им, мимо знања њемачких људи, издати путовнице да пређу у Италију. Шта ће даље бити с њима, њихова је брига и домољубиви Загреб с тиме нема ништа.

Мислим да су имена те двојице наивчина свеједно сачувана. Стотине и тисуће имена других чланова исте заједнице највећим дијелом нису или је знање о њима (и ако га има) мањкаво, парцијално, селективно. За ону двојицу свједоци кажу да су се ипак некако дочепали Апенина, а касније можда чак и Америке. Међутим, вријеме је да их заборавимо.

Кад је акција отпочела, није се знало колико ће која обитељ морати дати у злату. Наравно, једни су били богати, док други бијеху сиромаси, али та судбоносна разлика у том часу није значила ништа јер усташе није занимала нимало. Они су се договорили ан гро, а другој су страни препустили да уређује односе између себе. Тако је на саму опћину спало да одређује колико која породица треба дати у замјену за живот најстаријих и

најмлађих. Изнимке није било и акција је почела одмах јер ни одлагања није било. Усташама се журило, Жидовима такођер, а најнестрпљивији би били хитлеровци. И ако су знали и ако нису.

Једни нису могли приложити прилог у злату, па су давали слике или драгуље и слично, а у Музеју за обрт у Загребу нека је угледна госпа кустосица (суђена касније за то) процјењивала вриједност приложених умјетнина. Рецимо, колико вриједи таписерија из средњег вијека или ваза са Родоса, посуда из Помпеја. Да ли живот неког анонимног Чифутчета може да буде откупљен кинеским цртежом на свили? Посао кустосице, заиста, био је више него тежак.

Углавном, од договора након свега можда ни половина није остварена. Нити су Жидови, наиме, уз најбољу вољу и највећи напор имали толико блага, нити су усташе држале до своје ријечи. Тек што је скупљено око петсто килограма, почели су ићи конвоји, вагони и камиони с путницима за Јасеновац и друге логоре. Све се одвијало брзо јер се и смрти понекад жури.

У архивским (судским) километрима у Загребу могу се пронаћи записници о преузимању напуштених жидовских станова. Државни службеници су након рата нашли да су се богате фамилије служиле лименим виљушкама, тањирима и чашама. Све што је држава затекла било је скромно и јефтино. Нигдје кристала ни лустера, нигдје ничега, тако да ако је који потомак можда и преживио, нема за чим жалити. Јер ништа и није имао. Тако књиге кажу.

12. 6. 2010.